

Stand van zaken havo/vwoscholen binnen Koers VO: een schets
1 juni 2011

NIET AFWACHTEN MAAR DOEN!

tekst: Marleen de Jong, in opdracht van Koers VO

Goed en boeiend onderwijs is de basis van alles. Het klinkt als een open deur, maar hoe realiseren we dit? Wat kunnen we precies verwachten van een docent? Dit gespreksonderwerp maakt de tongen los. Dat gebeurde dan ook op 11 mei, toen er voor directies van havo/vwoscholen een tweede bijeenkomst was over passend onderwijs. In dit document vindt u een verslag van die bijeenkomst. Ook treft u een impressie aan van de eerste bijeenkomst in het najaar van 2010. Verder laten diverse betrokkenen hun licht schijnen over de betekenis van passend onderwijs voor havo/vwoscholen.

Er komt langzamerhand beweging binnen reguliere havo/vwoscholen die beseffen dat er straks onvermijdelijk ook af en toe een ander soort leerling op de stoep staat. Waarschijnlijk gaat het maar om enkele leerlingen per jaar. Maar het zijn wel leerlingen waar scholen iets mee moeten.

Leerlingen met een extra zorgbehoefte vind je niet alleen op het vmbo. Daarom staat Koers VO sinds enkele jaren ook open voor havo/vwoscholen. Het aantal geïnteresseerde en actieve havo/vwoscholen stijgt. Er is vraag naar ondersteuning en gedachtenwisseling rond inhoudelijke thema's. Daarbij gaat het niet om het vinden van één bepaalde modus of structuur. Elke school is anders. Wat voor de ene school werkt, is voor de andere misschien niet de beste oplossing. Waar het wel om gaat is dat er beweging ontstaat, dat je elkaar inspireert en met elkaar een levend netwerk vormt. Het vormgeven van passend onderwijs is een leerproces waarin je met elkaar antwoorden zoekt op vragen.

Beweging

De eerste bijeenkomst voor directies van havo/vwoscholen was op 13 oktober 2010. Naast het inventariseren van elkaars posities en wensen werden veel zinnige ideeën gespuid. Mocht nog iemand veronderstellen dat havo/vwoscholen niet zo bezig zijn met de voorbereiding op toekomstige ontwikkelingen, dit illustere gezelschap deed van zich spreken. Elke school had wel ideeën over oplossingen voor de eigen situatie. De gedachtenwisseling, de inspiratie en de contacten tussen directies, ook die van vso-scholen, zijn belangrijk om tot werkbare suggesties te komen. Wie elkaar kent en vertrouwt, doet makkelijker zaken.

Ook werd vastgesteld dat scholen zoveel mogelijk zelf het heft in handen moeten nemen rond passend onderwijs. Wees de ontwerper van je eigen toekomst! zo was het eensluidende adagium. Om daar stappen in te zetten zijn inmiddels verschillende dingen gebeurd.

Autigroepen

Op 10 februari 2011 was er een aparte bijeenkomst voor zorgcoördinatoren over autisme. Gekeken is naar manieren om leerlingen met een stoornis in het autistisch spectrum op reguliere havo/vwoscholen te plaatsen. Wat is hier mogelijk en wat zijn de gevolgen? Het verslag hiervan is te vinden op www.koersvo.nl/autismehavovwo. Er is een werkgroep van havo/vwo zorgcoördinatoren gevormd die begin april voor het eerst bij elkaar kwam. Deze werkgroep bespreekt de opzet van een pilot voor zogenaamde autigroepen. Doel daarvan is autistische leerlingen zo goed mogelijk begeleiden naar een havo- of vwo diploma. Op 6 juni is de vervolgbijeenkomst.

Verder bracht een tiental onderwijzers een bezoek aan het Amstel Lyceum in Amsterdam. Op deze reguliere havo/vwoschool functioneren drie autigroepen, een vierde groep is op komst. Deze leerlingen zitten met twaalf leerlingen per groep op de zolder van het schoolgebouw. Ze worden voorbereid op de schoolexamens. Een van de bezoekers aan dit Amstel Lyceum was Cees Zomer van

de Gereformeerde Scholengemeenschap Randstad; wie meer over dit bezoek wil weten kan contact met hem zoeken via zmc@gsr.nl

De vraag blijft: waar liggen de kansen van scholen om verder te komen? Hoe begeleiden we leerlingen met een zorgvraag, die capaciteiten hebben om havo/vwoonderwijs te volgen, op de juiste manier naar een eindexamen? Daarbij is het belangrijk om uit te gaan van de behoefte van een leerling. Wat moet een school daarvoor doen? Op de vervolgbijeenkomst van 11 mei kwam dit opnieuw aan de orde.

Ontzorgen

Gastspreker op de tweede bijeenkomst voor havo/vwo-directies op 11 mei was professor Kees van der Wolf. Hij hield zijn bekende pleidooi voor het 'ontzorgen' van onderwijs.

Volgens hem doen we het helemaal niet zo slecht in Nederland. De grote meerderheid van kinderen en jongeren voelt zich gelukkig, zeker vergeleken met andere Europese landen. Toch heeft Nederland de meeste zorgleerlingen van al die landen, in het voortgezet onderwijs is dat 17% van alle leerlingen. Dat komt door de 'etikettenmachine' die we loslaten op leerlingen, met een groot aantal diagnoses van beperkingen.

Van der Wolf vindt dat er niet zoveel aan de hand is met onze jeugd, afgezien van een kleine groep met gedragsstoornissen. "De problemen in die kleine groep zijn harder geworden, dat vraagt professionele aandacht. Maar dat wil niet zeggen dat we álle leerlingen in principe als probleem moeten benaderen. Het aantal verklaringsmoedellen voor afwijkingen en stoornissen is uitgedijd, maar die zijn niet geschikt voor normale opgroeiende jongeren. Laten we Pietje Bel problemen niet in de sfeer van criminaliteit trekken. Ook voortijdig schoolverlaters komen voor een groot deel goed terecht. Veel jongeren vinden hun weg als ze werk hebben, en een woning en een partner.

We moeten ons afvragen wat er aan de hand is met *onszelf*. Waarom zijn we onvoldoende in staat een schoolsituatie te ontwerpen waarin kinderen zich veilig voelen en boeiend onderwijs kunnen volgen? Want dáár gaat het om. Ik heb nog nooit een kind gezien dat geboeid leert en tegelijkertijd gedragsproblemen heeft."

Jong werken

Van der Wolf schetst een maatschappelijke context waarin de toenemende zorg voor leerlingen heeft kunnen ontstaan.

Kinderen volgen veel langer onderwijs dan vroeger en hebben daarmee een langere adolescentie. Nog niet zo heel lang geleden gingen kinderen die minder goed konden leren na de lagere school aan het werk. Dat waren vooral de kinderen met een – toen nog niet opgespoorde – beperking. Neem je dat in ogenschouw, dan doen we het momenteel niet zo slecht. Van der Wolf noemt ook de toenemende prestatiedruk in Europees verband met rapportages en inspectietoezicht. En hij spreekt over de toegenomen vrijheid om het leven naar eigen wens in te richten en de beschikbaarheid van psychoactieve stoffen als alcohol en drugs.

Zijn lezing gaat vervolgens over de vraag wat wel en niet werkt in het onderwijs. Kinderen willen zich begrepen voelen, ze willen authentieke aandacht, respect en een perspectief. Als je een onderwijssituatie ontwerpt waarin je dit kunt geven dan is het zogenaamde defectdenken – denken in beperkingen en stoornissen – niet productief.

"Pedagogische boeken gaan bijna altijd over problemen, van de jeugd of van het onderwijs. Er is geen onderzoek naar de vraag hoe het komt dat kinderen met veel plezier naar school gaan. Of hoe een 65-jarige kleuterjuf nog steeds met lol voor de klas staat. Die vragen zijn veel interessanter."

Van der Wolf noemt voorzieningen als time-out of rebound producten van medisch denken. "Na een 'behandeling' gaan kinderen weer terug naar school. Op die school dáár moet het gebeuren. We zitten met elkaar in een reparatiemodel. Mijn stelling is dat leerlingen op school zitten om goed onderwijs te volgen, niet om 'behandeld' of verzorgd te worden. Ik denk dat we 95% van de zaken van zogenaamd problematische leerlingen in het primaire proces moeten aanpakken."

De kern

Het ontbreekt volgens Van der Wolf aan beleidsdoelen rond passend onderwijs. Er zijn geen contouren.

“De benadering is technocratisch, de ideologische discussie wordt niet gevoerd. Passend onderwijs zit in een beleidsklem: meer verantwoordelijkheid voor scholen, minder geld en meer zorgleerlingen, hoewel ik dat laatste betwijfel. Willen we in 2017 succes boeken dan moeten we terug naar de drie hoofdfuncties in ons onderwijs:

- Kwalificatie (kennis en vaardigheden)
- Selectie en allocatie (aansluiten op vervolgonderwijs en arbeid)
- Socialisatie (alle leerlingen bijbrengen dat ze actief en kritisch deelnemen aan de samenleving)

Daarbij moeten we doelen en tussendoelen formuleren. Zoals bepaalde percentages minder schorsingen, minder afstromers en thuiszitters, minder leerlingen in het fulltime speciaal onderwijs, betere toeleiding naar arbeid. Dit zijn de piketpaaltjes, de stippen aan de horizon. Daarbij is de vraag hoe we de vele experts zodanig positioneren in het Samenwerkingsverband Koers VO dat alle kinderen hier zoveel mogelijk van profiteren.”

Hoe verder?

Na dit gloedvolle betoog van Van der Wolf inventariseren de aanwezigen discussiepunten zoals: wat moet er gebeuren om goed onderwijs te realiseren, hoe overtuig ik collega's van het belang van boeiend onderwijs, wat is er met ons aan de hand, wat *is* goed onderwijs, waarom stellen we ons als onderwijs steeds volgend op en zijn we niet meer weerbaar, hoe benut je de kwaliteiten van bijvoorbeeld autisten (een bedrijf als Philips zou ze goed kunnen inzetten) en wat zijn de trends?

Volgens Van der Wolf is vrij goed bekend wat een goede school is. Scholen die hun leerlingen een stem geven, consequent regels handhaven, consequent huiswerk geven en vooral: hoge verwachtingen hebben van hun leerlingen, de wat 'strakkere' scholen, doen het 't best.

“Dat weten we. Het punt is hoe je dit tussen de oren krijgt bij leraren. We zijn er als onderwijzers nog niet in geslaagd om tegenwicht te bieden aan het psychomedisch denken van de vele (ortho)pedagogen die niet denken vanuit onderwijs maar vanuit een zorgconcept.”

Iemand in de zaal denkt dat het ontbreken van financiële prikkels in de salarissen meespeelt.

“Daardoor komen er te weinig goede persoonlijkheden voor de klas.” Een ander bestrijdt dit juist weer.

Geschiedenislesje

We komen op de vraag wat er eigenlijk met ons als onderwijzers aan de hand is. Van der Wolf schetst een historisch perspectief vanaf de jaren zestig met deconfessionalisering, het verdwijnen van familienetwerken en een grote welvaartsbloei.

“Problemen die leken vroeger oplossen, komen nu bij professionals. In de jaren zeventig is er een giga instroom geweest in sociale vakken als pedagogiek en psychologie. Er is allerlei educatieve infrastructuur ontstaan, waar een groot aantal betere leraren ging werken. Dat zorgde voor een uitstroom van kwaliteit uit het onderwijs. Er is een enorme push aan welzijnsdenken ontstaan. Veel geld is onttrokken aan onderwijs en naar zorg gegaan. We zijn nu bezig om te kijken hoe we dat kunnen terugdraaien.”

Van der Wolf vindt verder dat er meer beweging moet komen 'on the job'. “Ook al ben je algemeen directeur: loop door de school, bezoek lessen, durf te saneren. Dat geeft veel rendement. De knowhow in allerlei managementteams wordt niet benut om on the job te coachen. Ik geloof in een lerende organisatie. Elke school heeft eigen krachten. Ontwikkel die in plaats van je te laten pampieren door deskundigheid van buiten. We sturen mensen op cursus maar je moet het als school zélf doen. Soms is deskundigheid nodig om zaken scherper te krijgen, maar houd het binnen school. Betrek die deskundigen bij de ontwikkeling van je school. Er is een scheiding gekomen tussen mensen die

denken en mensen die doen. De denkers leggen aan de doeners uit wat ze moeten doen. Dat moet andersom! Doeners leveren een bijdrage aan de theorievorming. Koers VO moet hier een rol in kunnen spelen.”

Opties

Bertil Boshuizen van Koers VO zegt hierop dat er hele goede deskundige docenten zijn en dat we kansen laten liggen wat betreft feedback geven. Toch noemt hij dit geen rol voor Koers VO maar voor de scholen zelf.

Iemand uit de zaal noemt een mogelijk rol voor Koers VO het bepleiten bij directies dat er geld komt om docenten te coachen via intervisie en reflectie. “Daarmee kun je plezier beleven aan het verbeteren van je vak.”

Iemand anders stelt voor om doorlopende leerlijnen te maken voor docenten, leerlingen en management op een prikkelende en inspirerende manier.

Weer iemand anders vertelt over het belang van een authentieke houding van een docent en het reflecteren daarop. “Ik begeleid iemand die al veertig jaar in het onderwijs zit, die graag naar zichzelf kijkt en vanalles leert en verfrist. Op die school is intervisie verplicht. Het blijkt heel gaaf om over je vak te praten. Als je dat positief en veilig benadert, is het oproepbaar. Het management moet dan wel zelf een voorbeeld geven, met interne overeenstemming. Het kan, denk ik!”

Trends

Gesproken over trends ziet Van der Wolf de volgende ontwikkelingen. Ten eerste: de deskundigheid is boven de scholen georganiseerd. Ten tweede: de concepten van zorgprofessionals zijn veranderd, van beschouwende theorievorming naar een actief therapeutische benadering. En ten derde: door het besluit om geld aan kinderen te koppelen (rugzakje bijvoorbeeld) is een indicatiecircuit op gang gekomen. In het kader van passend onderwijs wordt dat weer afgeschaft.

De grote vraag voor de nabije toekomst voor het Samenwerkingsverband Koers VO is hoe we de zorg verdelen, volgens welke toewijzing.

De deelnemers aan deze bijeenkomst noemen onderdelen van het verhaal van Van der Wolf een echte eye-opener. “Deze middag inspireert mij om dit te delen met mijn team, het is een aanjager”, vindt iemand. Anderen knikken instemmend. Er is iets in gang gezet.

SAMENWERKING OP GANG

Hoe krijg je het voor elkaar? Van elkaars sterke kanten gebruik maken en elkaar daarin vertrouwen? Het Heer Bokel College (vso) en Wolfert Dalton locatie Hillegersberg (mavo/havo/vwo) zijn dit avontuur aangegaan. De ene school is goed in het aanleren van strategieën, de ander is vakinhoudelijk sterk. Leerlingen van het Heer Bokel die havo kunnen doen, kunnen terecht op Wolfert Dalton. Mét terugkeergarantie. Wolfert Dalton levert aan het Heer Bokel College vakinhoudelijke onderwijskennis en schoolexamens.

Wolfert Dalton (locatie Hillegersberg) werkte al eerder samen met vso-school De Brug, die bij hetzelfde schoolbestuur hoort. Enkele leerlingen van De Brug kunnen havo of vwo examen doen, onder licentie van Wolfert Dalton. Binnenkort raakt de samenwerking met deze school nog logischer; mytlyschool De Brug verhuist naar nieuwbouw op het terrein van Wolfert Dalton.

Terugkeergarantie

Het Heer Bokel College werd een volgende samenwerkingspartner voor Wolfert Dalton. Ook hier gaat het om enkele leerlingen per jaar, voornamelijk leerlingen met een autistisch spectrum stoornis, die via de licentie van Wolfert Dalton havo examen doen. Zo ver is het op dit moment nog niet. Begonnen is

Samenwerkingsverband Koers VO

Stand van zaken havo/vwoscholen binnen Koers VO: ‘Niet afwachten maar doen!’

1 juni 2011

met de samenwerking in havo 4. De scholen overleggen met de inspectie hoe de nieuwe ontwikkeling gewaardeerd wordt in de kwaliteitskaart.

Daarnaast kunnen vso-leerlingen waarvan bekend is dat ze op een reguliere school verder kunnen, een plek krijgen op Wolfert Dalton. De afspraak tussen beide scholen is dat een leerling terug kan naar het Heer Bokel College als het echt niet gaat. Wolfert Dalton loopt zo geen risico om te blijven zitten met een onplaatsbare leerling. Locatiedirecteur van Wolfert Dalton Hillegersberg Jeroen Croes noemt dat een belangrijk onderdeel van de samenwerking. "Met alleen goede wil kom je er niet. Je moet zorgen voor wederzijds voordeel. Bovendien vertrouwen wij op elkaars oordeel."

Spannend

Croes noemt samenwerking met een vso-school "spannend voor onze docenten en de directie." Hij ziet voor- en nadelen aan het faciliteren van leerlingen met een beperking binnen zijn havoschool. Een mogelijk nadeel is dat je moet oppassen voor een te grote toestroom van ASS-leerlingen. Als meer havo/vwoscholen die samenwerking aangaan, blijft de omvang per school makkelijker te hanteren. Er zouden daartoe meer prikkels moeten zijn, vindt Croes.

Verder ziet Croes eigenlijk alleen maar voordelen.

"Een zorgprofiel kiezen, dat moeten we nu eenmaal allemaal. Wij vinden: kies er dan één met inhoud. Denk zelf na over het profiel van je leerling. Welke kwaliteiten kan je toevoegen aan je team? De samenwerking met het Heer Bokel College is voor onze school interessant, ik zie het als een kwaliteitsverbetering. Onze docenten raken kritischer over hun eigen functioneren. Ze houden hun toetsen en examens bijvoorbeeld extra tegen het licht en moeten die ook eerder klaar hebben. Docenten van het Heer Bokel kunnen aanschuiven bij onze sectie. Er is contact over en weer. Dat verbreedt de horizon van beide teams. Onze docenten ontdekten dat het Heer Bokel College een leuke school is, waar leerlingen strategieën hebben geleerd om met hun beperking om te gaan. We voelen ons medeverantwoordelijk en zijn ook trots op de samenwerking. Sommige docenten volgden bijvoorbeeld een cursus over het omgaan met leerlingen met Asperger. Het gaat in totaal om een gering aantal extra uren voor onze docenten, die brengen we in rekening bij de andere school."

Netwerk

"Het contact met Wolfert Dalton is via via gegaan," vertelt Caroline van der Woude, locatiemanager van het Heer Bokel College. Onze leerlingen konden wel examen havo/vwo doen. Maar ze moesten daarvoor twee weken lang afreizen naar een school in Breda, waar onze overkoepelende organisatie een samenwerkingsverband mee heeft. Wij hebben het dichterbij huis gezocht en een balletje opgegooid bij Wolfert Dalton, waar al collegiale contacten mee waren. Het team is hier op bezoek geweest en zag dat wij met onze vakleerkrachten werken aan didactische doelen. Als mensen eenmaal je school kennen, dan zijn ze wel bereid. Onbekend maakt onbemind. Er zijn veel mensen in het onderwijs die leerlingen vooruit willen helpen en dat hoeven niet per se hun eigen leerlingen te zijn. Bovendien: wij hebben met elkaar een financiële overeenkomst.

Ik vind dit een goede beweging, al mag het wel wat sterker. Want reguliere havo/vwo scholen moeten toch gaan inzien dat er met minder budget meer moet, straks. Zijn directies en docenten daarop voorbereid en toegerust? Dat is een belangrijke vraag."

Hoe verder?

De recente bewegingen rond havo/vwoscholen op het gebied van zorgleerlingen maken één ding duidelijk: je moet elkaar kennen om tot iets moois te komen. Koers VO speelt daarin als het ware een makelaarsrol. Ook wordt het steeds duidelijker dat niet om hordes leerlingen gaat die een bepaalde zorgbehoefte hebben.

Bertil Boshuizen van Koers VO: "Als elke havo/vwoschool in onze regio een of twee van deze leerlingen per jaar opneemt, is het probleem hoogstwaarschijnlijk opgelost. Met deze kleinschalige benadering komen we een heel eind verder. Het Onderwijszorgloket van Koers VO kan helpen bij zo'n overstap en ondersteunt met een soort 'switchgarantie' (een terugkeerregeling) als dat nodig blijkt."

Je merkt met de activiteiten die we ondernemen voor havo/vwoscholen dat scholen zoeken naar manieren om de lat hoger te leggen. Daarom willen we komend schooljaar meer van deze inspirerende bijeenkomsten beleggen.”

Wie daarop niet wil wachten, nodigen we uit om nu al contact te zoeken met Bertil:

boshuizen@koersvo.nl of 010 – 484 25 76.